

ЛОНДОН РЕКАО „ЗБОГОМ” БРИСЕЛУ

ЗЕМЉОТРЕС ЗВАНИ БРЕГЗИТ

У политичком смислу највећи изазов за Унију сада је јачање евроскептичних снага у појединим земљама, које би охрабрене британским сценаријем могле да пођу истим путем. Разлози због којих су Британци после четири деценије гласали за излазак актуелни су и у осталим, нарочито богатијим чланицама ЕУ попут Француске, Холандије, Данске, Шведске, Аустрије... У већини тих држава један део политичких елита гласно је поздравио резултат британског референдума и затражио слично плебисцитарно изјашњавање сопствених грађана.

ПИШЕ Александар ПЕТРОВИЋ

Н еколико сати пошто су најутицајнији острвски медији објавили да већина грађана Уједињеног Краљевства жели напоље из Европске уније, британски премијер Дејвид Камерон стао је испред врата резиденције у лондонској улици Даунинг број 10 и јавно признао пораз идеје коју је заступао. Премијер је резултат референдума назвао изузетним „огледом демократије” и подвукао да је дужност руководства земље да одлуку народа спроведе у дело. У надахнутом (неки би рекли и потресном) обраћању нацији, Камерон је рекао да ће влада учинити све да обезбеди политичку и финансијску стабилност земље, те да се ништа неће променити „преко ноћи”. Он је најавио да ће се, најкасније до октобра, повући са функције јер, како је рекао, ново и свеже руководство треба да поведе британски брод ка новој луци.

Нема сумње да се у петак 24. јуна догодио тектонски потрес који ће у политичком, економском и у безбедносном смислу знатно утицати на будућност Европе. Премда се и политичари и аналитичари слажу да више ништа неће бити исто, постоје разна предвиђања у ком смеру би могли да се одвијају политички и економски процеси на Старом континенту и простору који је под безбедносном капом НАТО-а.

Дилема јединства

Први пут од свог настанка Европска унија суочава се са дезинтеграционим процесом, који је тим пре значајнији јер заједницу напушта једна од најутицајнијих и економски најмоћнијих чланица. Финансијска тржишта одреаговала су бурно одмах по објављивању резултата референдума. Вредност фунте пала је на историјски минимум у односу на долар и швајцарски франак још од 1985. године, а вредност акција британских банака и неких компанија склизнула је за скоро 30 одсто. Централна банка интервенисала је најавом „упумпавања” 250 милијарди фунти како би се обезбедила стабилност, што је донекле зауставило суноврат берзе, па је дан завршен са знатно мање штете него што се очекивало. Међутим, још се не зна да ли ће се овакав исход дугорочно одразити на слабљење читаве европске економије и пад вредности евра, као заједничке валуте. Циљ Шлезингер, бизнис аналитичарка америчког „Си Би Ес Њуза” сматра да би „непријатан развод” ЕУ и Британије могао лако увести читаву европску економију у рецесију. Шлезингер пише да су индекси не само лондонске, него и париске, берлинске, па и берзи у САД пали између 3,5 и 8 процената, што указује на глобалну реакцију на Брегзит.

У политичком смислу највећи изазов за Унију сада је јачање евроскептичних снага у појединим земљама, које би охрабрене британским сценаријем могле да пођу истим

путем. Разлози zbog kojih су Британци после четири деценије гласали за излазак актуелни су и у осталим, нарочито богатим чланицама ЕУ попут Француске, Холандије, Данске, Шведске, Аустрије... У већини тих држава један део политичких елита гласно је поздравио резултат британског референдума и затражио слично плебисцитарно изјашњавање сопствених грађана. Многи од њих, попут Мари Ле Пен и Герта Вилдерса прижељкују да се нађу у кожи Најџела Фаража који је изјавом „Зора свиће над независном Британијом!“ објавио победу опције напуштања ЕУ.

Прве реакције лидера Немачке и Француске, као и званичника Европске комисије и Европског парламента, садржале су неколико комплементарних порука које би се могле сврстати у две категорије. У прву спадају изјаве жаљења због одлуке Британаца на коју се надовезивао позив на јединство и збијање редова међу преосталих 27 земаља чланица. Немачка канцеларка Меркел и француски председник Оланд поручили су да осовина Берлин–Париз има мисију да сачува и ојача Унију. С друге стране, поједини званичници, пре свега из Бриселске администрације, били су оштрији поручивши Лондону да је недопустиво отезање са почетком преговора о раздруживању и да је потребно да се што пре активира члан 50 Лисабонског споразума.

Већина „остатка“ ЕУ има разлог да убрза процес преговора о условима британског напуштања. У наредне две године, колико ће тај процес сигурно трајати (премда неки верују и четири), треба очекивати да ће се Лондон свим силама борити да (пре свега својим компанијама) осигура што је могуће комотнију позицију након раздруживања. Сваки уступак Британији и отезање изласка могао би да представља додатну фрустрацију осталим чланицама и озбиљан аргумент снагама које позивају на националне референдуме.

Доналд Туск, председник Европског савета, вероватно је имао на уму сличан сценарио када је неколико дана пред референдум изјавио да би евентуални Брезит могао да буде почетак деструкције не само Европске уније „већ и целокупне западне цивилизације“.

Нема – „хоћу-нећу“

Резултат референдума поделио је не само Европску унију него и Британију. Грађани Лондона, који су са око 70 одсто гласова подржали опцију останка у Унији, тешко су поднели чињеницу да су их прегласали мање урбани и слабије развијени делови земље. Непосредно после објављивања резултата референдума, у престоници је почело прикупљање потписа за поновно гласање коме се, за само неколико дана, прикључило више милиона грађана.

Премијерка Шкотске Никола Старџон изјавила је за „Би Би Си“ „да ће учинити све да заштити интересе Шкота“ и да „Уједињено Краљевство више не постоји“, што су многи протумачили на отворен позив на поновно одржавање референдума о самосталности. Шкоти су, подсетимо, у великој већини (више од 60 одсто) гласали за останак у ЕУ, па се верује да би, уколико до новог референдума о самосталности опет дође, Уједињено Краљевство могло да остане без тог дела своје територије.

Одлуку премијера Камерона да одступи са своје позиције тек у јесен многи у Британији оцењују као зrelu и државничку, док је, опет, многи у Бриселу и другим престоницама Уније доживљавају као непримерену и позивају на што бржи почетак преговора о изласку. Одмах после премијеровог обраћања 24. јуна изјутра, „Би Би Си“ је приметио да је Камерон био недоследан. Наиме, новинарка тамошњег јавног сервиса подсетила је на његово предреперендумско обећање да уколико грађани ипак изгласају Брезит „неће подносити оставку“ и да ће „одмах активирати члан 50“.

Иницијативе о могућем поновном референдуму или изналагању неког другог начина да до Брезита ипак не дође, по свему судећи, нико не доживљава озбиљно ни на Острву ни на континенту. Берлин и Париз одлучни су да поведу игру и треба очекивати да ће њихови захтеви према Лондону бити неумољиви и да неће пристати ни на какву „хоћу-нећу“ игру. Председник Европске комисије Жан Клод Јункер упозорио је Лондон и раније на такав став уколико

тамошњи грађани изгласају излазак. „Ако излазите – изашли сте!”, поручио је Јункер.

Берлин концентрише утицај

Велика Британија је друга по снази економија ЕУ и после Немачке највећи је контрибутор заједничких европских фондова. После изласка Лондона из игре, утицај Берлина могао би драстично да се повећа. Немачка је и до сада водила главну реч у вези са свим важнијим одлукама у заједници, што би од сада могло бити још израженије, сматра Милош Стругар, стручњак за међународне односе и безбедност.

Питање будуће политике ЕУ према Русији, нарочито будућности економских санкција према Москви, истог дана постало је тема спекулација. Упркос званичној политици Берлина, познато је да бројне немачке компаније врше притисак на владу да се „олабави” став према Москви. Један од најснажнијих гласова против таквог развоја ствари имала је управо Британија, чији утицај од момента објављивања резултата референдума постаје готово неважан. Премда је и сам председник Путин изјавио да Брежит неће утицати на санкције ЕУ према Русији, многи верују да би политика Брисела после одласка Британије могла полако да се мења у корист побољшања односа са Кремљом.

Одмах после најаве о повлачењу Дејвида Камерона са функције премијера, почеле су спекулације ко би могао да буде његов наследник. Многи верују да би градоначелник Лондона Борис Џонсон могао да постане шеф британске конзервативне владе, будући да је био једна од водећих јавних личности међу протагонистима Брежита. Одговор на питање ко ће бити следећи премијер, могло би донекле и да пружи јаснију слику о позицији Лондона и динамици преговора о разиласку са Бриселом. Из досадашњих изјава Џонсона, може се закључити да његова визија „самосталне” Британије подразумева јаке везе са континентом. Да ли то значи да ће Британија ићи ка норвешком или швајцарском моделу или пак некој трећој варијанти, сада није потпуно јасно. Вероватнији сценарио, према мишљењу Милоша Стругара, јесте тзв. „норвешки модел”, према коме би Лондон инсистирао на томе да остане део заједничког европског тржишта. Ипак, пуно тога зависиће од Француске која би у будућим преговорима, сматрају неки аналитичари, могла да заступа тврд став и покуша да не неки начин „казни” Британце.

Безбедност и будућност

Генерални секретар НАТО-а Јенс Столтенберг изјавио је да „Велика Британија остаје јак и посвећен партнер Алијансе и наставиће да игра водећу улогу у НАТО-у”. Та изјава надовезала се на изјаву дату два дана раније у којој Столтенберг каже да је „останак те земље (у ЕУ)

кључан за трансатлантску безбедност и напоре у борби против екстремизма”.

Милош Стругар каже за „Одбрану” да очекује јачање улоге НАТО-а у Европи, будући да је идеја о некаквим европским војним снагама данас прилично далека имајући у виду британско „не” Унији. Та улога, сматра Стругар, могла би бити још значајнија уколико би због Брежита било угрожено јединство Велике Британије. Стругар подсећа да је управо у Шкотској концентрисан највећи део нуклеарног арсенала НАТО-а и да би евентуално осамостаљење тог дела земље представљало велики изазов за Алијансу.

Безбедносна питања била су, поред економије и легислативе, главне теме референдумске кампање у Британији. „Ројтерс” преноси да је Ангела Меркел на телефонској седници своје партије (ЦДУ) 27. јуна поручила да „треба спречити друге чланице Европске уније да крену путем Британије”. Она је, према речима неименованих извора, рекла да „није време да се ради на брзом продубљивању сарадње између држава чланица еврозоне”, него да би „ЕУ требало да се позабави питањима које муче грађане попут обезбеђења граница Уније, отварања нових радних места и унапређења унутрашње безбедности”. Будући да је Меркелова међу три приоритета издвојила два везана за безбедност, јасно је колико је то питање важно за опстанак Уније.

Европској унији, поред појава налик Брежиту, прети и унутрашње разједињавање међу богатијим и сиромашнијим чланицама, односно, кредиторима и корисницима кредита. Многи лидери све чешће помињу идеју о кореним променама устројства ЕУ. Чешки премијер Бохуслав Сobotка поручује да Унија „мора брзо да се мења”.

Непознаница је колико ће у новонасталој ситуацији ЕУ имати снаге и воље да се бави процесом проширења, што је државама западног Балкана, па и Србији, приоритет. Нема сумње да ће излазак Британије из бриселског друштва ојачати аргументе евроскептика међу политичким елитама на Балкану и ослабити оштрицу евроентузијазма међу грађанима. Потези центара моћи на Старом континенту у наредим месецима могли би да јасније одреде смер у коме ће заплвити европски брод. Британски ће неким другим путем. Са новим кормиларом. ■